

si »Conservatoire des arts et métiers«. V Rakousku zřízeno bylo r. 1863 museum pro umění a průmysl a r. 1868 byla též založena první umělecko-průmyslová škola jakožto část jmenovaného musea. Umělecko-průmyslové školy mají za účel oživovati mezi průmyslníky umělecký vkus; učí pak se na nich: architektuře, plastice a malířství, pokud se odnášejí k průmyslové výrobě. V Rakousku jest umělecko-průmyslová škola v Praze s 243 žáky, ve Vídni s 207 žáky a ve Lvově s 182 žáky; k nim počítati jest i fotografickou školu ve Vídni se 164 žáky.

6. Školy obchodní (akademie) jsou určeny pro pěstování a vzdělání dorostu obchodního a jsou v Rakousku většinou zřizovány nákladem obchodních gremií a obcí. Na školách obchodních učí se: vědám obchodním, pracím v pisárnách (komptoirech), kupeckým počtům, korespondenci, řečem, nauce o zboží, právu směnečnému a krasopisu. U nás jest 12 vyšších škol obchodních, 28 odborných škol obchodních, 59 samostatných a 18 škol pokračovacích spojených se školami denními.

Školy střední.

I. Pojem a roztrídění.

Školy střední mají název svůj od toho, že jsou ústavy, zaujímajícími střed mezi školami národními a školami vysokými. Účelem jich jest:

1. prostředkovati vyšší všeobecné vzdělání;
2. připravovati pro studia na vyšších školách.

Sleduje-li se první cíl a pěstuje se při tom jazyk a literatura starých Řeků a Římanů a má-li průprava celá býti základem studia universitního, sluje střední škola takováto gymnasium. Spočívá-li však všeobecné vzdělání po většině na vědách mathematicko-přírodních a při tom na moderních řečech a příprava na takovéto střední škole vede k studiím, kteráž s průpravou nabytou úzce souvisí, zejména k studiím na technické vysoké škole, zove se tato střední škola reálkou. Gymnasia reálná jsou jen odrůdou gymnasií; jsou to nižší gymnasia, na nichž povinným předmětem jest kreslení od ruky a frančtina nebo vlaština pro určitou skupinu žáků (od III. třídy), kteří nehodlají jíti na vyšší gymnasium. Školy průmyslové a jinaké školy odborné liší se v oficiálním způsobu mluvy od škol středních.

II. Dějiny.

V Rakousku byl již ve středověku určitý počet škol latinských; zvučné jméno měla jmenovitě škola sv. Štěpána, jejíž školský řád ještě se zachoval. V době novější zjednali si značných zásluh o rozvoj ústavů těchto předkem Jesuité, kteří školství toto v rukou svých udrželi výlučně až do 17. stol. Byly to pětitřídní školy, k nimž se pojily 2—3 ročníky s filosofickými kursy. Od stol. 17. počali činnost svou na poli tomto i Piaristé a Benediktini. Hlavní úlohu hrála latina, řečtina, vedle toho ovšem dbáno i předmětů reálných. Vliv státu počínal se jeviti teprve v 18. stol. ovšem jen v míře skrovnické; avšak již za Marie Terezie nastal rozhodný obrat a správu školství požadoval stát pro sebe; r. 1753 vydány předpisy zasahující značnou měrou v dosavadní učební metodu a právní postavení učitelstva. Politické úřady zemské nadány v oboru vyučování rozsáhlými právy. R. 1774 zrušen řád jesuitský, zřízen fond studijní a r. 1775 provedena nová úprava po návrzích piaristy Marxa. Panující byla na dále latina a ostatní předměty byly jen »vedlejšími učebními předměty«. R. 1805 a 1819 učiněn pokus o některé přeměny; gym-

nasia čítati měla vesměs 6 tříd, přechodně zrušený systém [třídního učitelstva opět zaveden, vyučování v staroklasických řečech rozšířeno, kdežto vyučování v předmětech reálných omezeno nebo zcela odstraněno. V systému tomto spatřován ovšem krok nazpět, jakkoli stát předepsal současně i pro učitele duchovenstva řádové zkoušky. Po četných bojích došlo konečně r. 1849 k časově vhodnému uspořádání Bonitz-Exnerovým dílem »Osnova organizace gymnasií a reálků v Rakousku«. Osnova tato přimykala se k zařízením Německé Říše, avšak v nejednom směru šťastně se jim vyhnula, přihlížejíc zejména u větší míře k odborům reálným. Co se tkne gymnasií, spojeny kursy filosofické s ostatními třídami v osmitřídní gymnasium, zavedena zkouška maturitní, nahrazen systém třídních učitelů systémem učitelů odborných a zkoušky konkursní nahrazeny náležitými zkouškami způsobilosti. Spravedlivá politika školská hraběte Lva Thuna zbudovala na osnově této organizaci gymnasií (konečné přijetí min. nařízením ze dne 16. prosince 1854 č. 315 ř. z.). Osnova tato v působnosti jest doposud, pokud zrušena nejsou jednotlivá ustanovení její pozdějšími zákony neb výnosy. Státním základním zákonem ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z., § 11 i) přiznáno říšské radě právo stanoviti zásady vyučování na gymnasiích.

Mezitím i rozvoj obchodu a průmyslu kladl spravedlivý požadavek již v 18. stol. po úpravě školství svého, aby měla i tato důležitá odvětví činnosti lidské ústavy, na nichž by se poskytovalo přiměřené průpravy do praxe obchodní a průmyslové. A tak došlo k zřizování t. zv. škol reálných. Počátek učiněn k tomu dílem bádenského rektora J. G. Wolfa r. 1770, který totiž pod dohledem a ochranou vlády založil »reálnou obchodní akademii«, která měla methodicky vzdělávati v obchodních předmětech, avšak všímala si i předmětů všeobecného vzdělání, ku př. logiky a filosofie morální. Vlastním tvůrcem rakouského školství reálního jest však hrabě Rottenhann, jehož systém uveden v život r. 1804. Byly přijaty jen předměty praktické, kteréž měly význam pro obchodníka, zemědělce a technika. Při tom reálka byla jakýmsi pokračováním národní školy a byla též správě podřízena. Brzy potom upadalo však liknavostí státní správy ústřední školství reálné. Za to stavy jednotlivých zemí korunních ujal se tohoto odvětví školství tím nadšeněji a založily ve 3 až 4 desítiletích velice značný počet škol reálných. Organizační osnova neohraničovala poměrně školy reálné tak, jako gymnasia; přece však bylo mnoho ustanovení pro oboje ústavy společných. Trojtřídní nižší reálka byla školou měšťanskou, vyšší reálka měla připravovati ke studiím technickým.

§ 12 cit. zák. stát. přikazuje zemským sněmům ony předměty zákonodárství, které nespádají v kompetenci rady říšské; i náležitosti školství reálné před sněmy zemské i dle tohoto zákona i dle historického vývoje. Od r. 1868 předkládala pak vláda většině sněmů skoro stejné základní předlohy, jež i působnosti zákona nabyly. Jedině Halič, Krajina, Gorice a Gradiška, jakož i Terst nemají dosud zákonů takovýchto, avšak i v zemích těchto cestou nařízení uvedeny v život školy reálné v duchu škol podobných pro země ostatní zřízených.

III. Vnější postavení škol středních upraveno jest organizační osnovou a provisorním zákonem o vyučování soukromém (cís. nař. ze dne 27. června 1850 č. 309 ř. z.). Školy střední jsou buďto ústavy státními, jsou-li totiž vydržovány zcela nebo z větší části z fondu stát-

ního, nebo nejsou ústavy státními; takovýmito středním školám může ministerstvo vyučování udělit právo veřejnosti t. j. právo vydávati vysvědčení s platností vysvědčení ústavů státních. Soukromé střední školy může založiti kdokoli, jen když zajištěna jest s pravděpodobností úhrada subsistenčních prostředků pro určitou řadu let, učitelé musí býti rakouskými občany státními, mravně i politicky bezúhonní (zachovali), ředitel ústavu musí mimo to vykázáti se vědeckou způsobilostí učitelů při podobných ústavech státních. Zemské úřady školní mohou výjimečně v případech zvlášť závažných odstraniti požadavek rakouského občanství státního. Má-li se ústav soukromý otevřítí, nezbytno o tom učiniti oznámení místodržitelství; o uzavření jeho rozhoduje ministerstvo. Chce-li si nějaká střední škola osvojiti název gymnasia nebo reálky, musí učební plán, učebné prostředky a vědecká způsobilost učitelů vyhovovati ustanovením platným pro stejnojmenné ústavy státní.

R. 1894 bylo v Rakousku 179 gymnasií a reálných gymnasií, 79 škol reálných — tedy v celku 258 ústavů (věstník z r. 1894 str. 13 a násl.). Z toho vydržoval stát 136 gymnasií a 54 reálek; země 9 gymnasií a 16 reálek; obce 13 gymnasií a 4 reálky; duchovní řádové 16 gymnasií; fondy a soukromníky vydržováno 5 gymnasií a 5 reálek.

IV. Zařízení a učební osnova.

Gymnasia mají 8 tříd a dělí se v gymnasium nižší a vyšší; reálky mají 7 tříd, z nichž dvě tříd tvoří vyšší reálku. Nedovoluje se sloučiti více tříd nad počet tento; nižší gymnasium a nižší reálka podávati mají poměrně ucelené vzdělání. Na sklonku studií gymnasijských nebo reálných nezbytno skládati zkoušku dospělosti (maturitu) k návštěvě vysokých škol. Povinnými předměty (jež musí poslouchati každý žák) na gymnasiu jsou: náboženství, latina a řečtina, jazyk mateřský, zeměpis a dějepis, matematika, přírodopis, fysika a filosofická propedeutika. Na reálkách jsou povšechně povinnými (obligátními) předměty: jazyk vyučovací, francitina, angličtina, zeměpis a dějepis, matematika, názorná geometrie (deskriptiva), přírodopis, fysika, chemie, kreslení geometrické a od ruky, krasopis. (V Korutanech předepsány jsou též základy národního hospodářství, na Moravě pak formální logika.) Na gymnasiích má být postaráno o to, aby se žáci naučili zemským jazykům a němčině. Volnými (nepovinnými) předměty na ústavech těchto jsou: krasopis, kreslení, zpěv a tělocvik, jakož i moderní řeči, mohou však být pro jednotlivá gymnasia a jednotlivé třídy po slyšení sboru učitelského prohlášeny zemskou školní radou za předměty obligátní. Zemská školní rada může též k návrhu učitelského sboru osvoboditi od řečtiny ony žáky gymnasia nižšího, kteří nemíní pokračovati ve studiích svých na vyšším gymnasiu.

Zákony o školách reálných nemají o nepovinných předmětech celkem ustanovení (srv. však níže nař. min. kultu a vyučování z r. 1898). Jazyk vyučovací má vyhovovati potřebám obyvatelstva a napomáhati všemožně jeho vzdělání. Na školách stanoví jazyk vyučovací ti, kdož ústav vydržují. V Čechách jsou na veřejných školách oba zemské jazyky stejně oprávněny, jenom že jeden z nich bývá pravidelně jazykem vyučovacím. Nikdo z žáků není již nucen učiti se druhé řeči zemské (zák. ze dne 18. ledna 1866 a ze dne 5. října 1868). V Haliči jest vyučovací řečí na státních školách středních všeobecně polština (zák. ze dne 22. června 1867 a ze

dne 31. května 1874) vyjímaje akademické gymnasium ve Lvově, jehož vyučovací řečí jest maloruština (jazyk rusínský).

V. Žactvo.

Podmínky přijetí do gymnasia:

1. 10. rok dokonaný nebo v dotyčném kalendářním roce se dokonávající (zák. ze dne 3. června 1887 č. 70 ř. z.);

2. přijímací zkouška s prospěchem vykonaná.

Podobné podmínky nezbytny jsou i ku přijetí na reálku, jen že požadavek ad 1. vyčtený formulován jest v zákonech o školách reálných tak, že může býti 10. rok dokonán v příštím čtvrtletí. Školné na gymnasiích stanoveno bylo nejnověji min. nařízením ze dne 12. června 1886 č. 100 ř. z. na 25 zl. pololetně pro Vídeň, na 20 zl. pro města o více než 25.000 obyvatelích a na 15 zl. pro města ostatní. Chudí žáci mohou být od školného osvobozeni, mají-li prospěch I. třídy (dobrý) a z pilnosti a mravů aspoň známku 2. stupně (uspokojivou). Co do výše stáří pro přijetí na školu střední není stanovena hranice nijaká. Avšak přece nemají se z pravidla přijímat za veřejné žáky do nižších tříd studující v pokročilém věku (výnos min. ze dne 22. dubna 1851 č. 3607 svědčící místodržiteli haličskému). Od veřejných žáků lišiti jest privatisty určité střední školy, kteří se musí pravidelně na konci každého běhu podrobiti zkoušce. Není-li privatista zapsán na veřejné škole, může býti přijat jen v počet veřejných žáků a to jen v základu přijímací zkoušky. Výjimečně může býti dovolena návštěva jednotlivých předmětů; žáci takoví slují »mimořádní«. Zákony o školách reálných dopouštějí tak zhusta, ale jen pro třídy vyšší. Žáci vyloučení býti mohou k návrhu sboru učitelského a to buď místně (t. j. jen z dotyčného ústavu), nebo ze středních škol celé země korunní nebo konečně celého území státního; v tomto posledním případě vyhledává se souhlasu ministerstva, jinak rozhoduje zemská školní rada.

VI. Učitelstvo.

Způsobilost k vyučování jest theoretická a praktická; způsobilosti theoretické nabývá se zkouškou z předepsané odborné skupiny (od r. 1884 jsou pro gymnasia a reálky společné zkušební komise), praktické způsobilosti nabývá se odbytím t. zv. zkušebního roku, v němž dotyčný kandidát na určitém ústavu uváděn jest pod dohledem některého učitele ústavu do praxe. Prve než definitivně přijat jest takovýto aspirant do služeb státních a nabude tím titulu profesorského, prodělati musí jsa jmenován učitelem t. zv. zkušební tři léta. Učitelé škol středních zařadění jsou do IX. třídy hodnostní; zvláště zasloužilí mohou být po 15leté službě povýšeni do VIII. třídy hodnostní. Služné učitelů na školách středních upraveno bylo naposledy zákonem ze dne 15. dubna 1873 č. 48 ř. z. Systemisované služné skutečných učitelů na státních středních školách činí dle § 3 1200 zl. pro Vídeň, 1000 pro ostatní místa. Aktivní přídavky obnášejí v IX. třídě hodnostní 500 zl. ve Vídni, 300 zl. v místech o více než 50.000 obyvatelích, 250 zl. pro místa o více než 10.000 obyvatelích, v jiných místech pak 200 zl. (v VIII. třídě hodnostní pak dle toho 600, 360, 300 a 240 zl.). Po zák. ze dne 9. dubna 1870 č. 46 ř. z. § 3 přistupují ještě t. zv. pětileté přídavky (kvinkvenálky), zvýšení služného o 200 zl., jakéž povoluje se vždy po pěti letech uspokojivě odsloužených až do 25. roku (včetně) učitelům státních škol středních.

S profesory obecních a zemských škol středních nadaných právem veřejnosti nakládá se vedle § 11 cit. zák., přestoupí-li na ústavy státní, právě tak, jako kdyby na ústavech státních povždy byli působili, ač-li takovéto školy střední vedle prohlášení svých vydržovatelů šetří vzájemnosti. O výši platů odpočinkových platí předpisy, kteréž vydány byly ohledně státních úředníků vůbec cís. nařízením ze dne 9. prosince 1866 č. 157 ř. z.; avšak při tom sluší dle zák. ze dne 9. dubna 1870 č. 47 ř. z. (§ 1 odst. 2) počítati každá tři léta služební za 4 léta. Vdovy po profesorech na středních školách požívají roční pense 350 zl. Předpisy o disciplinárním řízení lze ovšem nazvati právem zastaralými a nedostačnými. V osnově organizační (§ 98, 1) pomýšleno vydati zvláštní zákon; leč dosud není zákona podobného. Cís. nařízení ze dne 10. března 1860 č. 64 ř. z. (§ 17) stanoví, že disciplinární předpisy vytčené v nařízení tomto pro úředníky státní neodnášejí se k učitelstvu, nýbrž že pro ně v platnosti potvrzují mají dosavadní zvláštní disciplinární předpisy. Zdrojem těchto jest hlavně dek. dv. kanc. ze dne 26. listopadu 1815 a ze dne 29. března 1821 (sb. zák. pol. sv. 43 str. 370 a sv. 49 str. 93). Vyšetřování konati se má u přítomnosti dvou justičních radů; obnáší-li služné více než 600 zl. nebo nesnáší-li se výrok radů, dlužno podati zprávu úřadu dvorskému. Ani zákony o reálkách nemají celkem předpisů jednajících o těchto předmětech.

Povinností učitele na gymnasiích a reálkách jest vyučovati týdně 20 hodin, zástupcové oborů jazykových učiti mají na gymnasiích 17 hodin, učitelé kreslení 24 hodin. Systemisovaný počet gymnasijských učitelů na jednotlivých ústavech jest (nepočítaje v to učitele náboženství (11, na nižších gymnasiích 5, v čemž zahrnuti jsou i ředitelové (min. nař. ze dne 16. září 1855 č. 180 ř. z.)). Učitele na státních středních školách jmenuje ministr; právo navrhovací přísluší ředitelství a zemské školní radě, na reálkách hornorakouských, moravských, slezských a bukovinských též sboru učitelskému. Vedle skutečných a zatímních učitelů jsou výpomocní učitelé nebo suplenti; sil výpomocných potřebí jest, zabráněno-li skutečným učitelům z kteréhokoli důvodu vyučovati nebo nutno-li zříditi třídy pobočné (parallelky; v jedné třídě nemělo by býti více než 50 žáků). Suplent musí pravidelně delší dobu působiti, než-li jmenován jest učitelem. Základní ustanovení o této kategorii učitelstva jsou v substitučním normálu, v dekretu dvorské komise studijní ze dne 3. června 1839 (sb. zák. pol. sv. 67 str. 96) a min. nařízením ze dne 22. června 1886 (věst. č. 40). Suplenti nejsou ustanoveni trvale a nemají nároku na pensí; služné jich, mají-li úplně povinnosti učitele — činí 600 zl., ve Vídni 720 zl. Učitelé nepovinných předmětů slují vedlejší učitelé.

Učitelé skuteční a suplenti (tito mohou se účastniti usnášení jen pokud jde o jich předměty a žáky) tvoří poradu učitelskou a vykonávají tato práva:

1. dávají návrhy o učebním plánu a učebních prostředcích, stanoví učebnice z počtu schválených učebnic;
2. stanoví všeobecnou třídu vysvědčení, překládají do vyššího ročníku, povolují opakování zkoušky z předmětu, ve kterém žák neprospěl;
3. přisuzují důtku a tresty (žactvu);
4. navrhují vyloučení (žactva);
5. konají rozhovor o pilnosti a chování žactva celkem.

Pravidlem svolává se porada každý měsíc; mimořádné konference konají se na podnět ředitele nebo k návrhu dvou učitelů. Práva porad učitelských stanovena jsou organizační osnovou; avšak ministerstvo vyučování může »v jednotlivých případech« v »zájmu vyučování a kázně« zavést »časem některé modifikace« (min. nař. ze dne 16. září 1855 č. 180 ř. z. dodatek).

VII. Správa.

Předsedou konference jest ředitel; hlas jeho jest pro případ rovnosti hlasů dirimujícím (rozhodujícím); ředitel má právo proti usnesení konference vyjeviti svoje mínění a to s účinkem odkládacím. Řediteli přísluší vůbec bezprostředně vésti ústav, za jehož stav zodpověden jest. Péči jeho přikázáno jest:

1. prováděti školské zákony a opatření úřadu školního;
2. představenství nad učiteli;
3. předsedati v poradách; ředitel dále
4. koná dohled k vyučování a kázni;
5. rozhoduje o přijímání žáků (vyjma ten případ, že by se měl přijmouti žák mezi pololetím; tu dlužno se otázati porady) a udílí žákům delší dovolenou;
6. ustanovuje a propouští sluhy;
7. dohlíží k sbírkám učebních prostředků a konečně
8. zastupuje školu na venek.

Ředitel má na gymnasiu povinnost učiti 5—8 hodin (na neúplných gymnasiích 10—14 hodin), na reálkách pak 6—8 hodin (na neúplných ústavech 8—10). Ředitel náleží v VII. třídu hodnostní a má funkční přídavek 400 zl. ve Vídni, 300 zl. všude jinde (200 zl. na ústavech neúplných). Vdově dostává se pense ročních 400 zl. Ředitele jmenuje všeobecně císař. V zákonech o školách reálných pro Čechy, Dolní Rakousy, Istrii a Dalmacii přiznáno jest výslovně ministru právo toto.

Vedení škol středních přísluší v jednotlivých zemích korunních zemským školním radám, jež jsou dílem prostředkujícími orgány mezi ministerstvem vyučování a školami, dílem vydávají opatření ve vlastním oboru působnosti; i sděluje zemský školní úřad nařízení a pokyny ministerstva s ústavy jednotlivými a činí návrhy o podrobném provedení. Co se týče vlastního oboru působnosti, potvrzuje veškero učitelstvo na středních školách, jež nejsou státními, ustanovuje suplenty a vedlejší učitele, zakládá a přiznává kvinkvenálky v případě stejnomyslnosti, vydává nařízení disciplinární, rozhoduje o osvobození od školného, o místním vyloučení, povoluje opakování zkoušek, bdí nad náboženským vyučováním nekatolíků, podává dobrozdání o učebních osnovách, učebnicích a učebních prostředcích. Zemská školní rada působí přímo na didakticko-pedagogické záležitosti osobami zemských školních inspektorů, kteříž občas konají inspekce, řídí zkoušky maturitní a bdí nad řediteli. Inspektoři tito podávají zprávu zemské školní radě, k příkazu pak přímo ministru kultu a vyučování, jemuž příleží nejvyšší správa. Ministr kultu a vyučování jmenuje m. j. učitele státních škol středních, podává návrhy při osazování veškerých míst vyhrazených jmenování císařovu, sestavuje zkušební komise, propůjčuje právo vydávati vysvědčení s platností vysvědčení na školách státních a stanoví konečně přípustné knihy školní (učebnice).

VIII. Podstatné změny zavedeny nařízením min. kultu a vyučování ze dne 30. srpna 1897 č. 220 ř. z.; byla totiž vydána na základě nejvyš. rozhodnutí ze dne 6. srpna 1897 ustanovení o zkouškách kandidátů učitelství pro gymnasia a reálky. Vědeckou způsobilost pro učitelský úřad na gymnasia a reálky prokázati jest zkouškou konající se před zkušebními komisemi, kteréž jmenuje ministerstvo v rozličných hlavních městech království a zemí této poloviny říše.

Tuzemci mohou se zkoušce učitelské způsobilosti s účinkem podrobiti pravidelně jen před některou tuzemskou komisí; vysvědčení způsobilosti nabytá u cizozemských zkušebních komisí jsou platna u nás jen potud, pokud jsou dodatečně uznána ministrem vyučování. Žádost za přípuštění ke zkoušce podejž kandidát na ředitelství oné komise, před níž zkoušen býti chce; v žádosti jest uvésti předměty a stupeň gymnasia nebo reálky, pro něž chce si vydobýti práva vyučování, dále označiti jazyk, kterým učiti si přeje. K žádosti připojí se:

a) vysvědčení maturitní pro universitní studia, pokud se týká, pro studia na vysoké škole technické;

b) index (opovědní knížku), kteráž osvědčuje, že žadatel aspoň 7 semestrů prodlel na některé universitě a z toho alespoň 5 semestrů na fakultě filosofické jako řádný posluchač a po čas tento odborným studii svým se věnoval. Rovněž má žadatel ještě vykázati návštěvu přednášek o filosofii (zejména psychologii) a pedagogie (zejména dějiny pedagogiky od 16. stol.), o své mateřské vyučovací řeči a o řeči německé, a tímto způsobem státi se schopným k uspokojení požadavků níže uvedených.

1. Kvalifikace.

a) Má-li kandidát maturitní vysvědčení ze školy reálné s výkazem $3\frac{1}{2}$ letých studií universitních na filosofické fakultě jako posluchač mimořádný, smí jen v obmezené míře býti přípuštěn ke zkouškám, totiž jen pro úřad učitelský na školách reálných a zde obmezen jest jen na předměty oboru mathematicko-přírodopisného (t. j. matematika, geometrické kreslení, deskriptiva, fysika, přírodopis, chemie, zeměpis). Každý kandidát této kategorie musí prokázati, že v každém semestru navštěvoval aspoň 10 hodin týdně.

b) Kandidátům pro vyučování moderním řečem lze rok, který ztrávili ve Francii, v Anglii nebo v Itálii chtějíce naučiti se dotyčné řeči, započísti v dobu studijní.

c) Kandidátům pro odbor deskriptivy ve spojení s matematikou nebo pro matematiku a fysiku mohou se započísti do celé doby studijní dva studijní roky, které ztrávili při některé vysoké škole technické jako řádní posluchači pravidelně navštěvující odbornou školu inženýrskou, pro vysoké stavby a strojnictví nebo všeobecné oddělení.

d) Podobně lze kandidátům chemie započísti v úhrnnou dobu studijní tři studijní léta, která ztrávili při některé vysoké škole technické jakožto řádní posluchači navštěvující pravidelně odbornou školu chemickou. Není-li možno předložiti některý z výkazů shora vyznačených nebo vytkne-li mu něco komise zkušební, obrátí se komise o rozhodnutí k ministerstvu připojíc k dotazu svému i dobrozdání o tom, měl-li by být dotyčný kandidát přípuštěn ke zkoušce, čili nic.

e) Cizozemští kandidáti mohou být ke zkoušce připuštěni jen se schválením ministerstva k návrhu komise zkušební, třeba by jinak vyhověli veškerým shora naznačeným požadavkům.

2. Zvláštní zkouška kandidátova odnáší se k některé z následujících skupin předmětů:

a) klassická filologie (latina a řečtina) jako předměty hlavní, k tomu jazyk vyučovací jakožto předmět vedlejší;

b) němčina nebo jiný zemský jazyk (vyučovací řeč) jako hlavní předmět, k tomu latinu a řečtinu jakožto předmět vedlejší;

c) zeměpis a dějepis jakožto předměty hlavní;

d) matematika a fyzika jakožto předměty hlavní;

e) přírodopis jakožto předmět hlavní, k tomu matematika a fyzika jakožto předměty vedlejší;

f) filosofie ve spojení buďto s řečtinou jakožto předměty hlavní a latina jako předmět vedlejší, nebo s matematikou jakožto předměty hlavní a fyzika jako předmět vedlejší (obmezeno na reálky);

g) některá z moderních řečí: frančtina, vlaština, angličtina, pro určité ústavy (které nemají za vyučovací jazyk němčinu) i němčina, ve spojení s němčinou nebo některou zemskou řečí (vyučovací) jakožto předměty hlavní;

h) angličtina jako předmět hlavní, k tomu frančtina a němčina nebo některá zemská řeč (vyučovací řeč) jako předměty vedlejší;

i) matematika jako předmět hlavní ve spojení buďto s deskriptivou jakožto hlavním předmětem, nebo s geometrickým kreslením a fyzikou jakožto předměty vedlejšími;

k) přírodopis a chemie — buďto jako hlavní předměty pospolu nebo jeden z nich jako předmět hlavní ve spojení s dvěma vedlejšími předměty, jako: matematikou, fyzikou, chemií, přírodopisem a zeměpisem, kteréžto lze zcela libovolně kombinovati; geometrické kreslení lze však spojití jedině s matematikou.

Změny těchto skupin dopustiti nelze potud, pokud ani menší počet učebních předmětů ani jinaké kombinace jich, než jaké shora uvedeny byly, nemohou poskytnouti nárok na připuštění ke zkoušce. Kandidát může však současně nebo později jak z předmětů skupiny libovolně zvolené místo dle požadavků vymánaných pro předměty vedlejší podrobiti se zkoušce podle předpisů vytčených pro hlavní předměty, tak i podrobiti se ještě může zkoušce z některého jiného předmětu nebo z předmětů několika.

3. Ustanovení výjimečná. Způsoblost vyučování němčině a jinému zemskému jazyku jakožto předmětům hlavním může vésti k definitivnímu ustanovení za učitele na některém gymnasiu nebo reálce, prokázal-li kandidát spolu při ústní zkoušce důkladnou a bezpečnou známost mluvnice obou klasických řečí a kromě toho schopnost, že dovede správně překládati místa z řeckých a římských autorů, jež nepůsobí zvláštní jazykové obtíže.

4. Jak se koná zkouška. Každá zkouška zahrnuje v sobě práce domácí, práce klausurní a zkoušku ústní.

a) Práce domácí obstarávají mají zvláštní předměty zkoušky v té způsobě, aby mohl kandidát prokázati způsoblost k vědecké práci a důkladnost svých odborných vědomostí.

b) Práce klausurní mají na většině za účel zjistiti, pokud kandidát v oboru studií svých bez všelikých pomůcek osvědčiti může rychlé a bezpečné vědomosti. Z každého předmětu zkoušky (vyjímaje řeč vyučovací jakožto předmět vedlejší) provésti jest klausurní práci za přísného a stálého dozoru. Kandidát nemá vzdáliti se ze síně od toho okamžiku, kdy úloha mu dána, až do té chvíle, kdy práci svou odevzdá. Čas ku vypracování úlohy z předmětu hlavního činí 8 hodin, z předmětu vedlejšího 6 hodin.

c) Ústní zkouška týká se předkem předmětů, pro něž přeje si kandidát nabýti učitelské způsobilosti, a má právě v těchto předmětech doplniti a nepochybným učiniti výsledek předchozích zkoušek. Kromě toho jsou všichni kandidáti zkoušeni ústně z řeči německé a z řeči vyučovací, vedle toho pak kandidáti filologického odboru zkoušeni jsou ústně z řeckých a římských dějin, kandidáti odboru zeměpisného a dějepisného a kandidáti, o nichž platí výjimečné ustanovení, zkoušeni jsou ústně z filologie ve shora naznačeném rozsahu.

5. Rozhodnutí komise zkušební.

Když byla ukončena zkouška ve veškerých částech svých, rozhodují oni členové komise, kteří zkoušeli, v sezení k účelu tomu v nejkratší době konaném na základě posudků o jednotlivých odpovědích kandidátových o tom, zda při zkoušce obstál, čili nic. Rozhodnutí toto připojí se — dle potřeby i s důvody — ku protokolu o ústní zkoušce.

6. Účinnost vysvědčení.

a) Vysvědčení o zkoušce s úspěchem odbyté opravňuje kandidáta předkem k tomu, že může nastoupiti zkušební rok na některém ústavu (gymnasiu nebo reálce), kde vyučuje se v řeči, pro kterou byl (kandidát) aprobován; může pak býti na základě tohoto vysvědčení ustanoven na gymnasiu nebo reálce, vyhoví-li úplně podmínkám stanoveným pro každý obor zkušebních předmětů.

b) Platnost vysvědčení pomíjí, nevstoupil-li kandidát v pěti nejbližších létech do zkušební praxe, nebo přerušil-li učitelskou činnost na některé veřejné škole po více než pět let.

c) Platnost vysvědčení může opět oživit, dokáže-li se, že dotyčná osoba mezi tím stále byla činna vědecky nebo didakticky. Důkaz tento vésti jest před některou zkušební komisí, a ta shledavši důkaz dostatečným prohlásí vysvědčení dříve udělené zvláštní poznámkou k němu připojenou i na dále platným. Nepodá-li se důkaz vůbec nebo podá-li se důkaz jen v míře nedostatečné, dlužno zkoušku opakovati, při čemž domácí práce mohou býti pominuty, kdežto práce klausurní a zkoušku ústní prominouti nelze nikdy. Rok zkušební netřeba opětovati.

7. Rok zkušební.

a) Odbyv si zkoušku má každý kandidát po rok prodlévati na některém gymnasiu nebo reálce k praktickému vzdělávání učitelské způsobilosti své, není-li s to, aby složil rozšířený zkušební rok zavedený min. výnosem ze dne 21. června 1893 č. 13839 k prohloubení pedagogicko-didaktického vzdělání kandidátů.

b) Rok zkušební možno vůbec odbývati jen na některém veřejném učelišti (gymnasiu nebo reálce), kteréž obdobným jest jako ústav, pro kterýž má dotyčný kandidát vědeckou způsobilost učitelskou. Kandidát může si vyvoliti zemi kerunní, avšak zemský školní úřad země této při-

káže mu sám učeliště přihlížeje v první řadě k pedagogickému účelu zkušebního roku — totiž ku praktickému vzdělání kandidátově; vedle toho může býti též dbáno potřeb jednotlivých ústavů a spravedlivých přání kandidátových.

c) Kandidát svěřen jest zvláštnímu vedení odbornému některého profesora; témuž profesorovi nesmí se v téže době přidělití více než dvě kandidátů.

8. Taxy za zkoušky: Kandidát přihlásivší se ke zkoušce z některého oboru shora jmenovaného povinen jest v celku zapraviti taxu 30 zl.; za zkoušku doplňovací nebo rozšířenou zaplatiti dlužno 20 zl. Je-li některý kandidát již uznán způsobilým k vyučování (odbyv si již dříve zkoušku) a podrobuje se další zkoušce jen proto, aby mohl vyučovati též v jiné řeči, než kterou původně si zvolil, povinen jest zapraviti 10 zl.

Taxy tuto uvedené dlužno znovu zaplatiti, opakuje-li se zkouška. Rovněž jest první splátka v tom případě poznovu splatiti, dovolí-li se některému kandidátu, aby ve zkoušce před určitou komisí započaté před jinou komisí pokračoval. Za vyhotovení duplikátů vysvědčení o způsobilosti učitelské zaplatiti se musí taxa 6 zl.

IX. Nová normální osnova školní pro školy reálné.

Ministr vyučování vydal v dubnu r. 1898 veškerým zemským úřadům školním nařízení o nové normální osnově učební pro školy reálné, »ježto zkušenostmi nabytými od vydání normálního plánu učební pro školy reálné ze dne 15. dubna 1897 správným sice shledán cíl vyučování na školách reálných — totiž sprostředkovati všeobecné vzdělání se zvláštním zřetelem na obor mathematicko-přírodovědecký, avšak spolu shledáno, že humanistická stránka vzdělání reálného neposkytla oněch nezbytných výsledků, jak by se bylo myslilo, a že nejsou neoprávněnými stesky do přetěžování žactva učivem v jednotlivých třídách a předmětech nakupeným« (slova cit. nařízení). V nové normální osnově učební ztenčuje se sice něco v jednotlivých reálných předmětech, avšak stále ještě jsou 123 hodiny realistické a jen 91 hodina humanistická. Pro nedostatek času k vyučování sůžena látka v jednotlivých předmětech. Zbývající hodiny mají býti věnovány předkem intensivnějšímu pěstování vyučovací řeči a některé moderní řeči (francouzské), dále k vyučování náboženskému nyní již téměř na veškerých školách reálných po zákonu zavedenému; ve dvou třídách byl však počet vyučovacích hodin v týdnu k zotavení žactva vůbec o jednu hodinu snížen. Jakkoli některé hodiny přibýly, poleveno i v jazycích v cíli vyučování — pokud tím ovšem není ohrožen účel vyučování — aby se uvolnil přiměřený čas k potřebnému výcviku v látce, zejména i v mluvnici. Tím docíleno též v jednotlivých předmětech na nižších školách reálných srovnalého postupu a výsledku jako na nižších třídách gymnasia. Zemské úřady školní se vyzývají, aby se ještě před sklonkem roku školního (1897/98) vyslovily o oněch změnách, které mají za závažné vzhledem ku zvláštním zákonným ustanovením a zvláštním poměrům země, a spolu aby v úvahu vzaly a navrhly potřebná ustanovení. Při tom budiž východiskem zásada, že dle možnosti v působnost vejíti má revidovaná osnova učební, pokud jde o nižší třídy, již školním rokem 1898/99 v celém rozsahu svém, pokud pak jde o vyšší třídy, vcházeťi má v působnost postupně.